

Cijfers geven aan planten en dieren

Henk Lubberding

Merel in Westerpark (Fred Reeder)

Al van kindsbeen af ben ik gek op lijstjes: grootste landen ter wereld, grootste hits aller tijden, wielrenners met de meeste Tour-de-France deelnames, boodschappenlijsten, maar vooral ranglijsten. Het liefst zou ik ook de natuur op die manier rangschikken. Een lijst met alle Nederlandse vogels, bovenaan degenen met 10 punten en eindigend met de eenpunters. Hoe komen die vogels aan hun punten? Dat doe ik zelf; ik heb de neiging om cijfers te geven aan vogels, gebaseerd op schoonheid en voorkomen. Zo krijgt een ijsvogel 10 punten en een merel 1. Proeft u enige willekeur? Dat klopt, maar ben ik de enige die zo naar de natuur kijkt?

Het liefst zou ik inderdaad wat meer objectieve criteria willen gebruiken om de vogels te rangschikken. Suggesties zijn welkom.

Tuinbericht 11 de Teunisbloem

Henk Lubberding

Een mooie aanwinst voor de Nederlandse flora, dit van oorsprong Amerikaanse geslacht *Oenothera*.

Grote Teunisbloem (Anneke Wagner)

Hoewel er in Nederland vier soorten worden onderscheiden, waaronder de Grote (*O. glazioviana*), de Middelste (*O. biennis*) teunisbloem, hybridiseren en bastaarderen ze gemakkelijk. Op zomeravonden naar teunisbloemen kijken is een belevenis. De bloemknoppen openen zich in de avondschemering, een zichtbaar snel verlopend proces, dat nog geen minuut duurt (<https://www.youtube.com/watch?v=domjD8FmIYI>), de bloemen bloeien maar een nacht, maar de kroonbladen lichten wel 's nachts "geel" op, speciaal voor de nachtvlinders.

Teunisbloemen ontwikkelen voortdurend nieuwe vormen. In Europa komen "soorten" voor, die weliswaar afstammen van Amerikaanse voorouders, maar daar niet bekend zijn, zoals de Grote teunisbloem. Dit was de proefplant van Hugo de Vries, toen hij aan het eind van de 19de eeuw zijn mutatietheorie ontwikkelde; in werkelijkheid bleken deze veranderingen te ontstaan door de speciale chromosoomparing en recombinatie in deze plant.

Muurplanten

Joke de Ridder

Fietstocht door de kadebuurt in De Leyens langs muurplanten op do 30 april 2015 – Km-hokken 305715 en 305714

Aanwezig: Anke de Bruin, Lucas Breedveld, Tilly Kester, Henk Lubberding, Fred Reeder, Joke de Ridder en Johan Vos

Wat doen zij nou..? (Fred Reeder)

Dat de plantenwerkgroep er met de fiets op uit trekt gebeurt maar zelden. We wilden gaan onderzoeken welke muurplanten er in Zoetermeer voorkomen. FLORON heeft 2015 uitgeroepen tot Jaar van de Muurplanten. Op de website van FLORON is te lezen dat op muren typische planten groeien, waaronder veel varens. Meestal zijn mossen de eerste planten die op muren groeien. Daarna komen Muurvaren, Muurleeuwenbek en Gele helmblom. Tongvarens en Steenbreekvarens verschijnen als de muur nog meer verweerd is.

Onze stad heeft niet veel muren waar muurplanten op groeien. Geen ruïnes of oude kerkhofmuren.

Daar komt bij dat de muren die voor begroeiing in aanmerking komen regelmatig schoon gespoten worden. Bij de Oude Kerk (is dit het oudste gebouw van Zoetermeer?) heb ik nog geen enkel plantje op de muren kunnen ontdekken.

Het noordelijk deel van de wijk De Leyens daarentegen lijkt kansrijk voor muurplanten. De zogenaamde kadebuurt wordt mooi doorsneden door de Broekwegwetering. Deze buurt kent

Een jonge Mannetjesvaren (Fred Reeder)
zie naschrift punt 2

zowel een relatief hoog waterpeil (hetzelfde als de Zoetermeerse plas) als een groot oppervlak aan kademuren. Deze hebben we op 30 april geïnventariseerd. Vanaf de boothelling aan de Fregatwerf liepen we langs en over de kademuren via de Buisgade, Galjoenkade, Broekwegkade om te eindigen bij de Klipperkade. Bij de boothelling vonden we meteen al echte muurplanten: veel kleine Muurvarens (*Asplenium ruta-muraria*) en even verderop de Tongvaren (*Asplenium scolopendrium*), een beschermd soort waarvan we ook de coördinaten noteerden. Tongvarens kunnen na een zachte winter gemakkelijk gedijen op muren, maar vriezen bij een strenge winter ook weer gemakkelijk dood.

jonge Stekelvaren (Fred Reeder)
zie naschrift punt 1

Gezien de meeste exemplaren erg klein waren kwamen we tot de conclusie dat deze tongvarens recent tot ontwikkeling zijn gekomen.

Het was een komisch gezicht om ons op onze knieën op de kademuur te zien zitten, diep voorover gebogen, bril vasthoudend zodat deze niet in het water zou vallen. Geregeld werd ons gevraagd wat we aan het doen waren!

Een Stijve naaldvaren (Fred Reeder)
zie naschrift punt 3

De meeste planten die op de muren groeiden waren geen typische muurplanten. Zo zagen we Wolfspoot en Grote Valeriaan, die wel van water houden. En Zandhoornbloem, Liggend vetmuur, Straatgras en zelfs Lavendel, die zelfs op armzalige zandgrond kunnen groeien en blijkbaar dus ook op een muurtje.

We vonden nog meer varens: Jonge Mannetjesvarens

(*Dryopteris filix-mas*) en heel bijzonder Moerasvaren (*Thelypteris palustris*, de enige groeiplaats in Zoetermeer), Steenbreekvaren (*Asplenium trichomanes*, ook beschermd) en nog een onbekende varen. Er was helaas geen varenspecialist onder ons en er waren ook nog geen sporangiënhoopjes te zien op de varens. Zodoende hebben we nog een paar vraagtekens bij sommige soorten.

Niet alleen kruidachtige planten kunnen op muren groeien, we troffen er zelfs bomen als krentenboompje, els en es aan. Het was een frisse avond en na dit rondje hielden we het voor gezien. Wel spraken we af om later dit jaar (als de varens hopelijk wel sporen dragen) nog eens te gaan kijken.

Naschrift Johan Vos: Een aantal van de foto's die deze avond genomen zijn heb ik ter beoordeling opgestuurd naar Ton Denters in Amsterdam.

Zijn opmerkingen treft u hieronder aan:

Foto. 1 Dit is m.i. een jonge (smalle) stekelvaren

Foto. 2 Een jonge mannetjesvaren

Foto. 3 Deze oogt als een Stijve naaldvaren

Foto 4 Vlakbladige kruisdistel (Fred Reeder)

Orchideeënfietstocht op 13 mei 2015

Johan Vos

Verzamelpunt: Balijhoeve

Deelnemers: Joke de Ridder, Anke de Bruin en Johan Vos

Brede orchis in de zandtuin
(Johan Vos)

Het was een prachtige woensdagochtend. Helaas viel de opkomst wat tegen maar van de in mei bloeiende Dactylorhiza's, het belangrijkste doel van onze fietstocht, hebben we volop kunnen genieten.

Half mei is onder "doorsneeomstandigheden" de optimale bloeitijd van de Brede orchis (*Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis*) maar door het koude voorjaar was het allemaal wat aan de late kant dit jaar. Toch was deze soort, in de relatief warme poldertuinen, al volop te bewonderen (zandtuin, taluds veentuin en kleituin). Van de ruim 200 exemplaren die

Veenpluis in de veentuin
(Johan Vos)

bloeiden voldoen de meeste exemplaren aan de kenmerken waaraan de Brede orchis moet voldoen. Dit zijn:

1. De schuin afstaande bladen die of ongevlekt zijn, of talloze gevulde vlekken vertonen
2. Het relatief brede blad (3-4 keer zo lang als breed)
3. De lip met grote middenlob
4. De donkerpaarse bloemkleur

Grote keverorchis op de
begraafplaats (Johan Vos)

Nadat we de verschillende tussen de individuele exemplaren uitgebreid hebben bestudeerd en vergeleken, hebben we ook nog een aantal andere bijzondere soorten bekeken, waaronder Knolsteenbreek (*Saxifraga granulata*) en Veenpluis (*Eriophorum angustifolium*).

Vervolgens zijn we de A12 overgestoken en hebben we daar een hooilandje in het Westerpark, in de luwte en de schaduw van het bos tussen de weg en de wijk geïnspecteerd. Ook hier een grote populatie Dactylorhiza's met breed blad en donkere, gesloten stippen daarop. Het grote verschil met de eerste zonnige groeiplek is dat er hier nog nergens bloei te bekennen was. Opvallend waren de clusterplanten, wellicht ontstaan door vegetatieve vermeerdering van de knollen.

Daarna zijn we door het Westerpark naar de groeiplaats van de Grote keverorchis (*Neottia ovata*) gefietst. Daar troffen we zo'n 100 exemplaren aan waarvan de meeste met een forse bloemtros. Voor het merendeel

zijn het zeer forse planten van soms wel 50 cm. hoog. Ook in de natuurtuin troffen we Brede orchis aan, ruim 60 exemplaren. Het betrof hier vrij kleine wat ielige planten. De rozetten van de moeraswespenorchis (*Epipactus palustris*), een van de tuinspecialiteiten, werden na even zoeken ontdekt. Bij de uitgang van de tuin stond een groep van 25 exemplaren van de Gewone vogelmelk (*Ornithogalum umbellatum*) prachtig te bloeien.

Daarna zijn we overgestoken naar de begraafplaats aan de Hoflaan. Daar hebben we 30 exemplaren van de Grote keverorchis aangetroffen waarvan de meeste in bloei. Ook de rozetten van de Bijenorchis (*Ophrys apifera*) waren hier goed vertegenwoordigd. Deze zuidelijke soort rukt door de zachte winters van de laatste jaren sterk op en verschijnt op steeds meer groeiplaatsen in Zoetermeer.

Na de enorme plakkaten bloeiende Bosaardbei (*Fragaria vesca*) te hebben bewonderd besloten we onze tocht te beëindigen. Het was inmiddels 13.30 uur en we kunnen terugkijken op een succesvolle tocht.

Clusterdactylorhiza's met een enorme vlekkenregen op het blad (Johan Vos)

Uit het Zoetermeerse botanisch archief

Johan Vos

Al sinds het ontstaan van de Zoetermeerse plantenwerkgroep heerst veel discussie over de variatie binnen de soort Voederwikke (*Vicia sativa*). Maar ook de makers van de Heukels' flora hebben door de jaren heen geworsteld met deze veelvormigheid.

Als je er bijvoorbeeld de flora van 100 jaar geleden op naslaat ontdek je dat, naast de Voederwikke (*Vicia sativa*) ook een Smalbladwikke (*Vicia angustifolia*) wordt onderscheiden. In de flora van 1977 (19de druk) zien we dat deze twee soorten afgewaardeerd zijn tot ondersoort. Blijkbaar is er te veel overlap in kenmerken om beide taxa als aparte soorten oevereind te houden. Nog wel wordt de naam *angustifolia* wat smalbladig betekent, gehanteerd. In de 20ste druk wordt deze naam vervangen door *nigra* (wat duidt op iets zwarts, de rijpe peul?) De Voederwikke kende dus twee ondersoorten: *Vicia sativa* subsp. *sativa* (Voederwikke s.s.) en *Vicia* subsp. *nigra* (Smalbladige wikke). In de 21ste druk wordt het woord smalbladig vervangen door *smal*. In de meest recente druk zien we echter dat ineens een "nieuwe" ondersoort met de toepasselijke naam "Vergeten" wikke (subsp. *segetalis*) wordt opgevoerd met de

Smalle wikke (Tilly Kester)

mededeling dat deze tot dan toe vergeten ondersoort waarschijnlijk algemener is dan subsp. *nigra*. De vraag is natuurlijk op welke kenmerken het dan draait. Daarvoor citeer ik de 24ste druk:

Smalle wikke: deelblaadjes van de bovenste bladen (2-3 mm. breed) veel smaller dan die van de onderste bladen. De overgang is tamelijk abrupt. Vergeten wikke: deelblaadjes (3-6 mm. breed) van de bovenste bladen geleidelijk smaller dan die van de onderste bladen.

Het meten van de breedte van de deelblaadjes is dus alleen zinvol als het de bovenste bladen betreft! Of die kritische grens van 3 mm. een eind gaat maken aan de discussie in het veld betwijfel ik.

Conclusie: heel veel van wat wij tot nu toe als subsp. nigra hebben aangestreept zou omgedoopt moeten worden tot subsp. segetalis.

NB: De ondersoort sativa (met de bijna 2 cm. lange kroon en de tussen de zaden ingesnoerde geelachtig bruine peulen) was ooit als voedergewas en groenbemester in gebruik. Heel zelden (in Limburg) vind je nog wel eens een verwilderd exemplaar. In Zoetermeer hebben we deze ondersoort nooit waargenomen.

Vergeten wikke (Johan Vos)

Het Westerpark

Fred Reeder (met toevoeging van Johan Vos)

Plantenwerkgroep - Inventarisatie do 28 mei 2015 – Km-hok 305731 (centrale eiland)

Aanwezig; Joke de Ridder, Anke de Bruin, Henk Lubberding, Lucas Breedveld, Johan Vos, Tilly Kester Lodewijk van Duuren en Fred Reeder

Zonder boeken zijn we nergens.
(Fred Reeder)

Het was een prachtige avond, zo'n avond waarop je de koekoek hoort. De plantenwerkgroep had zich verzameld bij het Westpunt voor een rondje eiland in het Westerpark. Het centrale eiland van het Westerpark staat bij de gemeente te boek als natuurkern en wordt geheel omsloten door water.

Tilly, Lodewijk, Henk, Joke, Anke, Lucas, Johan en Fred liepen al speurend het park in en kwamen de eerste 30 minuten nog niet ver. De vele soorten die hier groeiden dienden uitgebreid bekeken te worden alvorens ze door Johan op de lijst werden aangestreept. Om er een paar te noemen:

Glanshaver, Kam- en Reukgras, Veelkleurig vergeet-mij-nietje, Beemdooievaarsbek, Vergeten wikke en ga zo maar door. De laatste naam wekte wat verbazing maar de Vergeten wikke (*Vicia sativa* subsp. *segetalis*) is een nieuwe naam voor de door ons tot nu toe als Smalle wikke (*Vicia sativa* subsp. *nigra*) aangeduide plant. In de Wikipedia wordt hij ook Akkerwikke genoemd (Zie ook het archiefstukje van Johan). Van de gevonden kamille werd eerst het hart van de bloem met een mes doorkliefd om vast te stellen dat er zich geen holte in het bloemhoofdje bevond. Conclusie het is - of zo u wilt na deze operatie was - een Reukeloze kamille. Van de her en der groeiende orchideeën is eigenlijk niet exact in het veld te determineren welke orchidee het betreft. De Brede orchis is eind

mei weliswaar op zijn retour en op die grond zou het rietorchis kunnen zijn. Maar er komen zo veel bastaarden voor dat dat moeilijk met zekerheid is vast te stellen.

Op een anders door bramen ontoegankelijk schiereiland was danig door de “beheerders” huisgehouden. Met groot materieel is een groot aantal bomen verwijderd. Eind tachtiger jaren van de vorige eeuw is hier door Fred op één plaats gedurende een aantal seizoenen Kruipend stalkruid aangetroffen tijdens inventarisaties voor het AA-soortenproject. Deze plant was nu in ieder geval niet terug te vinden. Wel stond er onder andere een groot aantal verminkte planten van het knoopruid en een fris ogende muskusaasjeskruid plant. Waterlelie en Gele plomp groeiden in het aangrenzende water.

Al verder wandelend, inmiddels zat er wat vaart in, even via twee bruggen het eiland af en op, werd de verkenningstocht voortgezet. Enige jaren geleden groeide op de helling van de heuvel aan de rand van de schapenwei de heggerank maar deze plant heb ik daar de laatste jaren niet meer gezien. Ook de vele orchideeën die hier aan de waterkant stonden zijn er sinds twee jaar niet meer. Toch weer een bewijs dat de natuur ieder jaar weer wat verandert en het park nooit hetzelfde is. De Aardaker die langs het fietspad door de schapenweide stonden is ook al heel wat jaren weg. Sinds een aantal

Johan meet 1.78 m dus de Zwarte mosterd is wel..... meter hoog (Fred Reeder)

jaren worden we ergens in dit gebied wel verblijd met de aanwezigheid van de Grote keverorchis. De populatie bevat inmiddels zo’n 100 planten. In het water zwommen zo’n 20 jonge Grauwe ganzen en een 8-tal jonge Canadese ganzen. Op mijn wandeling naar huis liepen op de schapenweide grote groepen ganzen met jongen te grazen. Het worden er zo wel heel erg veel.

Een paar van de vele Grauwe ganzen families (Fred Reeder)

De schrijver van dit stukje haakte om negen uur af wegens andere verplichtingen, vandaar dat de laatste ontdekkingen door Johan zijn toegevoegd.

En wat schetste onze verbazing toen we in een bosstrook, aan de rand van het voetpad ineens een enorme groeiplek ontdekte van een (bos)viooltje. Het ging om flink uit de kluiten gewassen exemplaren waar in eerste instantie

verwarring over ontstond. Dit naar aanleiding van mijn opmerking dat Groot heksenkruid het park aan het veroveren is. Al gauw werd vastgesteld dat dit geen Groot heksenkruid was, wel een grote groep vruchtdragende bosviooltjes. Of hier sprake is van het Donkersporig, dan wel het Bleeksporig bosviooltje is na de bloei niet meer te achterhalen. Volgend jaar eerder kijken?! Verderop troffen we nog groeiplekken aan van Gewone vogelmelk en Bosaardbei. Toen door een strook donker bos, waar wel volop Groot heksenkruid te bewonderen was, op naar een prachtig ontwikkelde moerasstrook met volop Echte koekoeksbloem en Zompvergeet-mij-nietje. Daarna weer naar het Westpunt waar we afscheid namen, het was inmiddels schemerig geworden. Het was de moeite waard.

Een warme zomeravond in Buytenwegh

Lucas Breedveld

Plantenwerkgroep - inventarisatie 11 juni 2015 – Km-hok 305723

Aanwezig: Anke de Bruin, Casper Hilvers, Johan Vos, Joke de Ridder en Lucas Breedveld

Op een warme zomeravond verzamelden we ons bij het winkelcentrum Buytenwegh, in het midden van de wijk. Deze avond had Anke een gast meegenomen die graag een keertje mee wilde lopen. Casper, hartelijk welkom en wellicht smaakt het naar meer.

We begonnen de planteninventarisatie met het bestuderen van de grassen op een helling naast het spoor van RSR, niet ver van het station Buytenwegh. Een stuk of tien verschillende grassoorten werden op naam gebracht, waaronder Gewoon langbaardgras en Duist. Op dezelfde

Casper en Lucas aan het struinen (Joke de Ridder)

helling stonden ook meerdere exemplaren van het Muskuskaasjeskruid mooi in bloei. De Paarse morgensterren hadden hun hoofdjes dicht maar Johan wist dat het hier om de Paarse morgenster ging. Op een andere plaats in de buurt van het spoor stonden twee soorten basterdwederik vlak naast elkaar: de Kantige en de Bergbasterdwederik.

Aan de oever tussen de Frank Sinatrarode en de hoofdtocht troffen we een interessant stukje natuur aan, met diverse soorten moerasplanten. Beschut door het manshoge riet, in de drassige grond, stonden daar o.a. Grote ratelaar, Moeraswalstro, Gevleugeld hertshooi, Platte rus, Zompvergeet-mij-nietje, Kamgras, en Echte koekoeksbloem. De vele orchideeën die er groeiden waren merendeels hybriden van de brede en rietorchis.

Goudhaver (Joke de Ridder, inzet Johan Vos)

In het spoorwegtalud van de RSR langs het Symfoniepad tegenover het benzinstation aan de Muzieklaan bleek nog altijd de in Zoetermeer zeldzame Goudhaver te groeien. Op dezelfde helling stonden ook twee uitgebloeide exemplaren van het Paardenbloemstrepzaad. Ook deze soort is in Zoetermeer erg zeldzaam en bloeit eerder dan Klein en later dan Groot streepzaad.

Op het meer stedelijke gedeelte van de route zagen we onder meer Muurleeuwenbek, Kleine varkenskers, Kruijklokje en de in Zoetermeer eveneens vrij zeldzame Muursla. Er groeiden meerdere exemplaren tussen de stenen tegen de muur in het winkelcentrum.

Voor zaterdagochtend 3 oktober is gepland dit kilometerhok nogmaals te onderzoeken.

De actualiteit met een natuurhistorische bril bekeken

Johan Vos

Door mijn meer dan 30-jarige werkervaring als stadsecoloog in dienst van de gemeente Zoetermeer wordt mij regelmatig gevraagd naar het natuurhistorisch verleden van deze groene gemeente. Om die reden zal ik in elke Nieuwsbrief een natuuronderwerp belichten met mijn natuurhistorische bril op. (tekening Marianne Ketting)

De Wielewaal

De Wielewaal is één van de meest tot de verbeelding sprekende zangvogels in Nederland.

Plan Wielewaal in uitvoering in de winter van '99. (Johan Vos)

Niet alleen vanwege het klassieke wandellied, “Kom mee naar buiten allemaal dan zoeken wij de wielewaal”, maar ook vanwege zijn welhaast tropische kleurstelling.

De wielewaal behoort tot de familie van de bijeneters en staat in Zoetermeer bekend als uiterst zeldzame gastvogel. In de periode 1988-2014 is de Wielewaal in Zoetermeer slechts 8 keer gesignaleerd. (bron Waarneming.nl) Het was

dan ook een complete verrassing dat Adri de Groot op 16 mei jl. een Wielewaal in het Prielenbos hoorde. Hij schreef hierover in het Vogeldagboek:

“Al zo'n vijftien jaar vormt het Zoetermeerse Prielenbos onderdeel van het Plan-Wielewaal. Voor zover bekend is er echter nog nooit zo'n fraaie, jodelende geelzwarte vogel gezien. Zaterdagmiddag was ik in het Prielenbos en hoorde daar tot mijn grote verrassing een wielewaal zingen en roepen. Gezien heb ik hem niet, wel een geluidsopname gemaakt”
Maar hoe zat het ook alweer met dat plan en waarom kreeg dat de naam van die zeldzame bosvogel?

Het Prielenbos als schakel in een provinciale verbindingzones

Het Prielenbos is één van de vier natuurkernen van Zoetermeer die zich in de loop der jaren spontaan heeft kunnen ontwikkelen tot een waardevol stukje moerasbos. Het bos werd eind jaren '80 van de vorige eeuw aan de noordzijde begrensd door een zone van Canadese populieren. Deze “plantage” was indertijd bedoeld om het recreatieve Noord-Aagebied fysiek te scheiden van het veenweidegebied en het natuurgebied 't Plasje, aan de overkant van de Elleboogswetering. De populierenzone werd eind jaren '80 begraaasd door een groep Galloway-runderen. De jaren '90 waren de jaren van de provinciale hoofdstructuur waar een bosachtige verbindingzone was bedacht tussen het toen toekomstige Bentwoud en de landgoederenzone aan de

De loofweide begraaasd door galloway-runderen halverwege de jaren '90 van de vorige eeuw (Johan Vos)

binnenduinrand. De andere voor Zoetermeer belangrijke verbindingzone was de Groenblauwe slinger die het Groene hart met Midden Delftland verbond. Beide verbindingzones kruisten elkaar ter hoogte van het Prielenbos. Het Zoetermeerse Stadsnatuurplan speelde op deze situatie in en verklaarde vrijwel de hele zone aan de noordkant van de Zoetermeerse plas (m.u.v. het Aa-strand) tot regionaal groen (met een compensatieplicht) en het Prielenbos tot een planologisch onaantastbaar natuurstergebied (nu natuurkern).

Een nieuw natuurontwikkelingsgebied naast de natuurkern

Eind jaren '90 kwam het platform Groen in de persoon van Eric Kortlandt met een natuurontwikkelingsplan voor een deel van de populierenzone. Er zou in de luwte van het Prielenbos een nieuw stuk moerasbos, incl. een ondiepe vogelplas moeten komen dat de verbindingfunctie van het Prielenbos zou verstevigen. Met name de waterspitsmuis zou hiervan kunnen profiteren. In die jaren waren er sporen van deze zeldzame doelsoort in de omgeving van het Prielenbos waargenomen. Uiteraard had de gemeente geen potje met geld beschikbaar voor dit soort plannen dus raadde ik Eric aan om op zoek te gaan naar subsidieverleners. Tevens adviseerde ik hem om een aansprekende naam te verzinnen voor zijn plan. Veel landelijk bekende natuurplannen kregen in die tijd de naam van een tot de verbeelding sprekende vogelsoort. (plan Goudplevier, plan Ooievaar, plan Tureluur enz.) Van de Wielewaal was ik in eerste instantie niet zo gecharmeerd, dit omdat deze prachtige vogel niet echt in het polderlandschap van Zuid-Holland thuis zou horen. En wat als het symbool waar je een heel plan aan hebt opgehangen nooit verschijnt?!

Het net geplaatste voorlichtingsbord met de granieten zuilen (Johan Vos)

Eindelijk, de uitvoering

Na eindeloos veel overleg op het stadhuis, het noodzakelijke bodemonderzoek en subsidieverlening van o.a. de provincie Zuid-Holland ging in de winter van 1999 eindelijk de schop de grond in. Een

Het graven van de vogelplas (de ijzerrijke kwel is duidelijk zichtbaar) (Johan Vos)

belangrijk inhoudelijk geschilpunt uit die tijd was of je het ene natuurtje (een loofweide met grote grazers onder een scherm van populieren met een gevarieerde flora) zou moeten willen transformeren in een ander natuurtje (een ondiepe plas met een rand van moerasbos)? Daarover liepen de meningen sterk uiteen maar uiteindelijk werd na het bijeen krijgen van de noodzakelijke gelden toch besloten het plan ten uitvoer te brengen.

In de afwerkingsfase kon, door middel van een schenking ook nog een vogelkijkhut aan het nieuwe natuurontwikkelingsgebied worden toegevoegd. Al gauw kreeg de vogelkijkhut de status van de belangrijkste plek in de regio om ijsvogels te spotten.

15 jaar ontwikkelingen

De laatste 15 jaar heeft de rand rond de plas zich spontaan tot bos ontwikkeld. Hierdoor is de plas volledig in de luwte komen te liggen wat het voordeel heeft dat er een oase van rust is ontstaan waar je ongestoord vogels en libellen kunt observeren. Het nadeel is dat een ondiepe plas met voedselrijk water in de luwte snel verlandt. Als je dat niet wilt dient frequent onderhoud plaats te vinden, wat niet goed past bij de extensieve beheervorm zoals ooit bedacht voor deze natuurkern. Hoewel de gemeente, op verzoek van leden van de natuurverenigingen een aantal maal het oprukkende riet uit de plas heeft laten verwijderen passen deze werkzaamheden niet bij wat hier ooit als doel “moerasbosontwikkeling” is uitgesproken. Ooit zal er een beslissing genomen moeten worden over het successiestadium dat d.m.v. het beheer zal worden gefixeerd.

Paardenbijter voor de vogelhut (Fred Reeder)

Wat de soorten betreft staat de plas bekend om zijn libellenfauna waaronder de Bruine glazenmaker, Paardenbijter en de foeragerende ijsvogels. Verder is de achtergrondzang van een enorm aantal winterkoninkjes kenmerkend voor een bezoek aan de vogelkijkhut. Ook zijn er zichtwaarnemingen van de waterspitsmuis bekend van in en om het Prielbos. Een lokbuisonderzoek van bSR uit 2008 naar de aanwezigheid van deze soort, uitgevoerd in opdracht van de gemeente Zoetermeer, heeft laten zien dat de Waterspitsmuis hier zit. In Engeland zijn ze erg tevreden met de resultaten van deze onderzoeksmethode, maar in Nederland daarentegen worden de resultaten in twijfel getrokken.

Tot slot

Ijsvogel in het riet van het Prielbos (Fred Reeder)

Inmiddels zijn de tijden veranderd. De verbindingzones van de PEHS zijn voor het grootste deel door de provincie geschrapt. De aanleg van het Bentwoud begint, na jaren van vertraging eindelijk op gang te komen, al is de ambitie in grootte sterk verminderd. Van de ecologische zone door de polders richting Duivevoorde is weinig terecht gekomen. De waarde van de natuurkern Prielbos, inclusief het uitgevoerde plan Wielewaal en het orchideeënwitje daarentegen neemt gestaag toe en kent vele fans, dit mede door de inspanningen van Eric Kortlandt.

Het Buitenbeest en omgeving

Casper Hilvers

Plantenwerkgroep - inventarisatie 25 juni 2015 – Km-hok 305733

Aanwezig: Anke de Bruin, Casper Hilvers, Johan Vos en Lucas Breedveld

Datum en tijd leverden geen problemen op, de plaats wel. Twee ingangen bij het Buitenbeest, twee wachtende groepjes. Ongeveer kwart over kwam alles weer goed en waren de deelnemers verenigd.

Ik liep voor de tweede keer mee en schreef dit verslag. Onbekend met de eisen, die daaraan worden gesteld, maar met als richtlijn dat het geen soortenopsomming moest worden, is dit het resultaat geworden.

Op het kleine parkeerplaatsje aan de Voorweg was direct al iets leuks te zien, want tegen de muur van het gebouwtje stond Groot glaskruid, een in Zoetermeer zeldzame verschijning. Tussen de klinkers was veel Tengere rus te vinden. De kleine zaden daarvan worden gemakkelijk door autobanden meegenomen en verspreid. Verder was er o.a. Gewoon langbaardgras, Zachte ooievaarsbek, Akkerdistel en Akkerkers te vinden.

Langs het water van de Voorweg werd Watermunt, Grote egelskop, Liesgras, Gewone engelwortel en Viltige basterdwederik genoteerd, de laatste met behulp van de flora.

Bij een aantal exemplaren van Kalmoes was het eenzijdig gegolfde blad een duidelijk kenmerk, bloeikolven waren niet te zien. Ook Waterzuring met de enorme wortelbladen ontbrak niet, evenals Moerasandoorn, Bitterzoet en Zwanenbloem. Waterlelie en Gele plomp zorgden voor kleur op het water.

Iets verderop werden de vruchtkleppen van een zuring bekeken, omdat gedacht werd aan een Bloedzuring (*Rumex sanguineus*). De vruchtkleppen met knobbel en tanden wezen uit dat het de Ridderzuring betrof.

We waren intussen nog geen 100 meter van het startpunt verwijderd en het aantal soorten bleef groeien. Op een eilandje achter het voetpad onderaan de Voorweg stonden de Harige en de Grote ratelaar broederlijk bij elkaar. Gevleugeld hertshooi, Veelkleurig Vergeet-me-nietje en Rietorchis stonden ook in dit betrekkelijk kleine stukje vochtig rietland.

Iets verderop stond Hop en tegen een muur Mannetjesvaren. Gezien vanaf een brugje was moeilijker te onderscheiden of langs de waterkant witte of slanke waterkers te zien was. (*Nasturtium microphyllum* of *officinale*).

Witte rietorchis (Johan Vos)

Bij de resten van een afgebroken overdekte parkeerplaats, bij een van de flatgebouwen stond aan de rand van een watertje weer een aantal rietorchissen, waarbij nu ook enkele witte exemplaren. (zie foto)

Bij het natellen van de door mij genoteerde soorten kwam ik tot 92.

Voor mij moet het gezegde "door de bomen het bos niet meer zien" worden omgekeerd.

Door de deelname aan de twee avonden neem ik nu steeds meer de individuele soorten in het "bos" van grassen en kruiden waar. Nu nog de benoeming!

Weidevogels en steenuil

Fred Reeder

Ook dit jaar heb ik weer met mijn weidevogelmaat Pieter vanaf half maart ons weidevogel werk gedaan.

Jonge Tureluur (Fred Reeder)

Door de koude en daarna zeer droge periodes waren er dit jaar beduidend minder nesten in ons gebied en ook de zogenaamde tweede leg van de Kieviten hebben we niet waargenomen. Iets wat ook uitgebreid in diverse radio en tv programma's is gemeld. Al met al hadden wij zo'n 33 nesten met eieren tegenover 55 vorig jaar. Opvallend was wel weer dat we meer jonge vogels hebben zien lopen in de weides. Predatie van de nesten hebben we ook minder geconstateerd. Zo'n 40% is in ons gebied uitgekomen. Dit was niet erg positief allemaal maar het volgende geeft weer wat hoop.

Door mijn weidevogel werk heb ik contact met de vogelringer Martin van der Reep. Vrijdag 26 juni ben ik mee geweest om het ringen te bekijken van een steenuil. Het eerste broedgeval sinds twintig jaar in de Meerpolder. Weliswaar niet helemaal Zoetermeers gebied maar wel erg leuk om te weten denk ik. 23 jaar geleden werd het laatste broedgeval van de steenuil in deze polder waargenomen en 20 jaar geleden werden er zo'n 4-tal nestkasten in de Meerpolder geplaatst. Deze werden veelal bewoond door spreuwen tot dit jaar. Er werden steenuilen waargenomen bij een van de nestkasten en dat resulteerde in 1 jong.

Het betreft een gezond jong van 175 gr. Die zal hopelijk goed opgroeien.

Jonge Steenuil (Fred Reeder)

Hoe was het ook al weer?

Marja Kreike

Plantenwerkgroep - inventarisatie woensdag 8 juli 2015 – Km-hok 305731

Aanwezig: Casper Hilvers, Tilly Kester, Marja Kreike, Fred Reeder, Joke de Ridder en Johan Vos

Enkele jaren geleden ontdekte ik al dat de “basterdwederik” een aantal broertjes en zusjes heeft. Zeggen dat je de soort “kent” omdat hij ruimschoots in je tuin aanwezig is leer je af als je een aantal keren met de groep op pad bent geweest. Het loepje moet benut worden en de flora heb je ook niet voor niets gekocht. De Viltige basterdwederik is zeer herkenbaar, bij de Bergbasterdwederik moet je de stervormige (vierlobbige) stempel bekijken en om de Bleke basterdwederik te herkennen is een subgroepje nodig dat enige discussie niet schuwt.

Een zeer natte wandeling (Fred Reeder)

Woensdag 8 juli gingen we om half 11 met zijn zessen op pad. Een afwijkend tijdstip.....eindelijk kon ik na een lange afwezigheid weer eens mee. Dat was niet verkeerd, ook al was het zeer regenachtig. Eerder deze week was ik namelijk bij een uitgebloeide grasaar aan het twijfelen geweest tussen (Grote) vossenstaart of Timoteegras. Dit probleem, samen met het verschijnsel basterdwederik was de start van een ochtendje: hoe was het ook al weer.

Onze coachen Johan en Til blijven met geduld details prijsgeven. Bij sommige soorten niet voor de eerste keer, maar het deert ze niet. ‘Kijk!’ zegt Til en ze buigt een aar van het Timoteegras krom. “Bij elk aartje zie je twee hoorntjes!” Ik moet goed kijken. Waarachtig! Ik zie het!!

Als ze even zelf de diepte induiken ontdekken ze een soort van de Rode lijst. De detailstudies zijn niet voor niets, dat blijkt maar weer. De dravik blijkt een Trosdravik (*Bromus racemosus*) te zijn.

In deze periode dat we het St. Janskruid overal zien bloeien is een aantal soorten al op hun retour. Toch viel er nog veel te genieten en voldoende te vertellen. De Kluwenzuring staat vol in bloei. Hij heeft steeds kleiner wordende blaadjes tot ver in de bloeiwijze. Bloemen die in plaats van kroon en kelkbladen bloemdekbladen bezitten, zoals bij alle zuringsorten. Pal ernaast en ertussen slingeren de grote zwarte peulen van de Vergeten wikke; nee niet de Voederwikke. Die zijn hier nauwelijks ook al wordt die naam hier vaak genoemd. Johan springt heel even op zijn stokpaardje “naamgeving”, maar daar gooien we hem snel weer vanaf.

Akkerwinde (Fred Reeder)

De details om de precieze soort te herkennen, die hebben onze warme belangstelling. Die prachtige aangedrukte oortjes van de Gekroesde melkdistel, het fijne kant van de Ringelwikke, de aangedrukte houwen tegen de stengel van de Zwarte mosterd, de stoere lijsten langs de stengel van de Kruldistel, de ijle pluimen van het Liesgras en de platte aartjes van het Engels raaigras naast de iets gedraaide van de Kweek. We genieten van de schone details en hebben geen oor voor de zang van de Zanglijster, de Zwartkop, de Tjiftjaf, de Kleine karekiet, de Merel..... potverdorie!!!!

Canadese ganzen (Fred Reeder)

Gelukkig nemen Fred en ik tijd voor de prachtige Canadese ganzen. We schatten dat er vier gezinnen rondlopen; de kopjes van de ouders alert omhoog tussen de grazende pubers. Twee halfwas grauwe ganzen lijken zich bij de groep te hebben aangesloten. De rest van hun grote familie treffen we elders in het park. Ook vogeltjes zijn leuk. Fred! Hoor! De Tuinfluiter!

Er is toch weer veel gekapt zo tussendoor. Klimmend spul als Bosrank en Haag- en Akkerwinde springen meer in het oog door de opengesnoeide randen en op een aantal nieuwe kale

plekken zien we de felrode schijnaardbeitjes "hurry-up", zoals Jan van Klink (de voormalige beheerder van het park) dat altijd zei, volgens Johan.

Niet alleen de details, ook de grotere verbanden komen aan bod. De drie soorten kaasjeskruid die in Zoetermeer groeien, waarvan we de laatste zien. De *Malva sylvestris* (Grote) die je veel in woonwijken en tuinen ziet, de *neglecta* (Kleine) die kruipt en de *moschata* (Muskus). Ook de meerdere orchissen in onze woonomgeving. Ook al heb ik vandaag alleen de Rietorchissen gezien de Keveorchissen bloeien er ook (achter de schapenwei)... en de Moeraswespenorchis (in de natuurtuin) en de Brede wespenorchis en de Bijenorchis. Hoewel de laatste soort alleen gezien is in Oosterheem.

Heksenkruid (Fred Reeder)

En dan de Kruldistel, die tot het geslacht *Carduus* behoort, dit in tegenstelling tot de Akker- en Speerdistel, die tot de vederdistels (geslacht *Cirsium*) behoren. Pulkend zien we de gespleten pluizen in de pappus. Toch steeds die details, zoals de sporangiënhoopjes op de Mannetjesvaren, die net als die op de stekelvarens (veenplasje natuurtuin) voorzien zijn van een niervormig dekvliesje en daarom de familienaam niervarens dragen. Ik weet nu dat de deelblaadjes van de Mannetjesvaren een afgeronde punt hebben en dat die van de stekelvarens stekelpuntig zijn. Binnenkort zal ik in de natuurtuin nog eens extra gaan kijken. Met de prachtige verse Grote kaardenbol vlakbij de spetterende kattenstaarten tussen de jonge Harige wilgenroosjes sluit ik af.

Zij ontlokken Johan een reactie. "De zomer op zijn hoogtepunt!"

Zichtbare waterkwaliteitsverbetering libellenreservaat

Winfried van Meerendonk

Zaterdag 11 juli bezochten Henk lubberding, Fred Reeder en ondergetekende het libellenreservaat voor een libellentelling. De gegevens worden ingevoerd op waarneming.nl en kunnen als zodanig ook dienst doen voor de NDFD (Nationale databank flora en fauna).

Wat opviel waren een aantal zichtbare veranderingen.

Henk en Fred en de snoek (Winfried van Meerendonk en Fred Reeder (snoek))

In de eerste plaats betrof dit de helderheid van het water. Met leerlingen voer ik wel metingen uit in Gouda en omgeving met een zogenaamde secchischijf waarmee je eenvoudig de helderheid kunt bepalen. In het libellenreservaat zou je op die manier alleen de waterdiepte kunnen meten want je kunt er nu tot op de bodem kijken. Scholen met jonge voorvissen zie je rondzwemmen en verrassend genoeg ontdekten Fred en Henk een jonge snoek. Snoeken zijn roofvissen die op zicht vanuit een hinderlaag hun prooi verschalken. Dat lukt niet goed in troebel water, maar deze

jonge snoek kan het zeker gaan redden. Er waren ook genoeg waterplanten te zien die meehelpten aan een betere waterkwaliteit omdat ze veel voedingsstoffen opnemen. Krabbenscheer hebben we geïntroduceerd, maar Gekroesd fonteinkruid (*Potamogeton crispus*), Stijve waterranonkel (*Ranunculus circinatus*) en Lidsteng doen het opvallend goed en lijken zich spontaan gevestigd te hebben. Ook de lidsteng zien we jaarlijks terug wat duidt op enigszins brak kwelwater. Henk zal wat chemische bepalingen laten uitvoeren, we zijn benieuwd, waarna we wat meer hopen te kunnen zeggen over de (ontwikkeling van) de waterkwaliteit.

De waterranonkel vormt een tapijt van bloemen boven het wateroppervlak van de riet- en biezentuin en het water aan de andere kant van het vlonderpad. Dit lijkt ook te duiden op een verbetering van de waterkwaliteit.

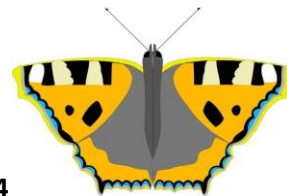

Stijve waterranonkel (Winfried van Meerendonk)

Vroege glazenmaker (Fred Reeder)

Grote en Kleine roodoogjuffer vliegen in deze tijd nog door elkaar, waarna de Kleine roodoogjuffer het stokje overneemt van de Grote en zich gaat voortplanten. Er waren volop Lantaarntjes aanwezig en slechts een enkele Variabele juffer. Vroege glazenmaker doet het goed en een enkel exemplaar van de Grote keizerlibel was ook aan het patrouilleren. Daarnaast kun je in deze tijd veel Oeverlibellen tegenkomen en we verwachten binnenkort ook de verschillende soorten

heidelibellen (Steenrode, Bloedrode en Bruinrode) te zien. Voor de verschillen tussen de diverse soorten (er zijn er nog meer..) is het goed om bijgaande link te openen:

http://www.vlindernet.nl/doc/dvs/pdf/200808_Hulp_bij_het_determineren_van_libellen_Heidelibellen.pdf

De piramides die het reservaat omgeven worden nog steeds twee maal per jaar gemaaid om het gebied voedselarmer te maken. Het heeft zonder twijfel impact op de aanwezige Bruin zandogjes, diverse sprinkhaansoorten en libellen zelf die direct van hun voedselvoorziening worden verstoken. Op proef is, net als vorige zomer, één van de piramides niet gemaaid (later in september 1x) en we gaan onderzoeken wat daar zoal te vinden is aan insectenleven.

Prachtklokje (Tilly Kester)

Tenslotte

Fred Reeder

De plant van de maanden juni en juli is het Prachtklokje. Gaarne aandacht hiervoor. Meer info op onze website.

Kolibrivlinder in onze tuin (Fred Reeder)

Wede (Johan Vos)

Het is inmiddels zomer
De bermen van de Meerzichtlaan werden geruime tijd opgesierd met prachtig bloeiende Wede. In het Buytenpark groeide een "reuze" Wouw langs het fietspad. Bij het libellen reservaat zijn boven het water veel libellen en juffers te zien.
Op vele plaatsen in Zoetermeer wordt de Kolibrivlinder gezien

Kortom er valt in deze maanden weer veel te genieten in Zoetermeer.

Wouw (Fred Reeder)

Samenstelling: Johan Vos en Fred Reeder

Lay-out : Fred Reeder

Volgende Nieuwsbrief

De volgende nieuwsbrief zal eind september 2015 verschijnen.

Kopij van de leden voor de nieuwsbrief **voor 15 september** richten aan het e-mail adres van Fred Reeder.

Reacties op deze nieuwsbrief gaarne via e-mail richten aan de KNNV Zoetermeer.